

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ-ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ-ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Εισαγωγικό σημείωμα

Με τη συμπλήρωση 71 χρόνων από την Απελευθέρωση της Αθήνας και στο πλαίσιο των σχετικών εκδηλώσεων, ομάδα εκπαιδευτικών από την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση¹ ετοίμασε μια σειρά προτάσεων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων (σενάρια και σχέδια μαθημάτων) ώστε η περίοδος της Κατοχής - Αντίστασης - Απελευθέρωσης να αποτελέσει αφορμή για προβληματισμό και να γίνει αντικείμενο παραγωγικής συζήτησης και κατανόησης από τους μαθητές.

Η πρόσφατη αναβίωση του διχαστικού λόγου σε κλίμα πολιτικής πόλωσης, έφερε στο προσκήνιο ένα ιστορικό λεξιλόγιο το οποίο είναι εν πολλοίς άγνωστο στους μαθητές – και όχι μόνο. Επιπλέον, η κατάχρηση και η παρα-χρήση ιστορικών όρων της εποχής επιτείνει τη σύγχυση. Η εμφάνιση πολιτικών μορφωμάτων με αντιδημοκρατικό πρόσημο και αντιανθρώπινες εγκληματικές πρακτικές καθώς και διαφαινόμενη επικίνδυνη επιρροή που ασκεί ο διχαστικός, ρατσιστικός και φασιστικός λόγος σε μερίδα νέων ενισχύει τον προβληματισμό και επιτάσσει την προσέγγιση δύσκολων πτυχών της σύγχρονης ιστορίας μας με την απαιτούμενη υπευθυνότητα και με στόχο την καλλιέργεια συνείδησης ενεργού δημοκρατικού πολίτη μέσα από την κατανόηση της ιστορίας. Έτσι, το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό ανταποκρίνεται στην συγκυρία και απαντά σε σειρά ερωτημάτων που οι δημόσιες χρήσεις της ιστορίας θέτουν.

Παράλληλα, φιλοδοξεί να συμβάλει στη μερική άμβλυνση των γνωστών παθογενειών της ιστορικής εκπαίδευσης στο ελληνικό σχολείο. Η απουσία κεντρικών ιστορικών ερωτημάτων και υπόθεσης εργασίας (ιστορία – πρόβλημα προς επίλυση), η αδυναμία ένταξης σε ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο και σύλληψης της «μεγάλης εικόνας», ο εθνοκεντρισμός, ο διδακτισμός, ο φρονηματισμός, η αδυναμία πολυπρισματικής προσέγγισης ενός θέματος και οι στερεοτυπικές προσεγγίσεις, η απουσία ενσυναισθητικών προσεγγίσεων, οι συχνά ομφαλοσκοπικές και εσωστρεφείς αφηγήσεις, καθώς και η ατολμία στις θεματικές επιλογές κ.α. προσδιορίζουν και το έλλειμμα ιστορικού εναλφαβητισμού και ιστορικής κατανόησης των μαθητών αλλά, σε μεγάλο βαθμό, και της ελληνικής κοινωνίας.

Τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας επικεντρώνονται στην πολιτική και στρατιωτική ιστορία με αποτέλεσμα να πλεονάζουν οι σχετικές αναφορές και ουσιαστικά να απουσιάζει η καθημερινή ζωή, ο αγώνας των ανθρώπων για επιβίωση, το προσωπικό βίωμα, η ενσυναίσθηση, το αισθητικό αποτύπωμα και η

¹ Συντονισμός Βασιλική Σακκά. Σενάρια-εργαστήρια: Ιωάννα Δεκατρή, Παναγιώτης Πυρπυρής, Β. Σακκά (για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), Ευαγγελία Κουνέλη, Σχολική Σύμβουλος (για την Πρωτοβάθμια).

«ανάσα» μιας εποχής, αφού η τέχνη και ο πολιτισμός προσεγγίζονται ακαδημαϊκά και με χρονολογική άνευρη ακολουθία, χωρίς αιτιακές συνδέσεις και αναφορές.

Οι προτάσεις που ακολουθούν δεν καλύπτουν φυσικά τα μεγάλα κενά ούτε έρχονται να «θεραπεύσουν» τα όποια ελλείμματα της σχολικής ιστορικής εκπαίδευσης. Αποτελούν μια μικρή συμβολή σε μια εναλλακτική προσέγγιση της κρίσιμης και τραυματικής αυτής περιόδου της Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας, εστιάζοντας σε πτυχές οι οποίες έχουν φωτιστεί λιγότερο στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και επιχειρούν να συνδέσουν το επιμέρος με το γενικό. Δυστυχώς, το ασφυκτικό χρονοδιάγραμμα δεν επέτρεψε να επικεντρωθούμε σε περισσότερες θεματικές (όμως, η πρόσκληση είναι ανοιχτή για όλους τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι επιθυμούν να συμβάλουν στο σχετικό εμπλουτισμό). Σημειώνουμε εδώ ότι το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων αποτελεί ξεχωριστή ενότητα και καλύπτεται από το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος. Δεν νοείται προσέγγιση της εποχής (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή - Αντίσταση - Απελευθέρωση) χωρίς ενδελεχή αναφορά στο θέμα αυτό. Η διδακτική προσέγγιση του θέματος απαιτεί ευαισθησία και προσοχή (βλ. Βιβλιογραφία).

Οι προτάσεις αυτές, σε συνδυασμό με την επίσκεψη στην έκθεση οπτικοακουστικού υλικού, τους εκπαιδευτικούς περιπάτους και τη συμμετοχή σε μια σειρά σχετικών εκδηλώσεων /δράσεων όπως αυτές των Ομάδων Προφορικής Ιστορίας της Ε.Π.Ι., θεωρούμε ότι θα συμβάλουν στον εμπλουτισμό των οπτικών. Επιπλέον, από πρακτική άποψη, αποτελούν υλικό έτοιμο προς χρήση, ενώ η ποικιλία του επιτρέπει την αξιοποίησή του τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο, ανάλογα με το περιβάλλον, τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού, την υποδομή, το επίπεδο, τις επιθυμίες, τους επιμέρους στόχους και τον τρόπο επικοινωνίας του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του. Αποσκοπούν στην καλλιέργεια και ενδυνάμωση του κριτικού ιστορικού και κοινωνικού γραμματισμού, του οπτικού και μιντιακού γραμματισμού. Παιδαγωγικά, ακολουθούν τις αρχές του Κοινωνικού Επικοινωνιακού και δίνουν έμφαση στην πρότερη γνώση των μαθητών (πολιτισμικό περιβάλλον, σχολείο, προσωπικό βίωμα, δημόσιες χρήσεις της ιστορίας), την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, τις ομαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις και την ενεργητική, βιωματική μάθηση.

Τα σχέδια μαθημάτων προτείνεται να πραγματοποιηθούν σε ένα διδακτικό δίωρο. Ωστόσο, είναι έτσι δομημένα ώστε να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς επίσης τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν δημιουργικά (και τμηματικά) το υλικό, να συνδυάσουν πηγές και τεκμήρια σε νέες διδακτικές προτάσεις, να προσαρμόσουν την έκταση και το είδος των ερωτήσεων στον τόπο, το χρόνο και την ανάγκη της δικής τους διδακτικής πραγματικότητας. Μπορούν, επίσης, να αναπτυχθούν περισσότερο με μορφή σεναρίων ή /και σχεδίων εργασίας (project) στο πλαίσιο των διδακτικών αντικειμένων της Ιστορίας (Γ' Γυμνασίου-Γ' Λυκείου), της Τοπικής

Ιστορίας (Βιωματικές Δράσεις Γ΄Γυμνασίου) και της Ερευνητικής Εργασίας (Α΄ και Β΄Λυκείου). Επιπλέον, οι προτεινόμενες διδακτικές προσεγγίσεις ποικίλουν και είναι δυνατόν να υλοποιηθούν τόσο με την αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών όσο και με συμβατικό τρόπο (προσέγγιση ποικιλίας πηγών με κειμενικό και οπτικό υλικό)². Στο γυμνάσιο υπενθυμίζεται ότι κρίνεται αναγκαίο να δοθεί έμφαση σε προσεγγίσεις βιωματικές. Τέλος, προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε ευαίσθητα θέματα μέσω πολυπρισματικού υλικού.

Στόχοι :

Με την επεξεργασία των διδακτικών προτάσεων (είτε με τη μορφή μικρών θεματικών εργαστηρίων, είτε με τη μορφή ομαδοσυνεργατικών δράσεων και ερευνητικών εργασιών) οι μαθητές αναμένεται:

- Να εντάξουν τις επιμέρους διαστάσεις της ελληνικής στη γενική εικόνα της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστορίας,
- Να γνωρίσουν άγνωστες πτυχές του πολέμου του '40, της κατοχής και της αντίστασης του ελληνικού λαού στο Ναζισμό,
- Να προβληματιστούν πάνω στην πραγματικότητα και τη βία του πολέμου και τις επιπτώσεις του στους ανθρώπους και τις κοινωνίες, ώστε να κατανοήσουν την σύγχρονη πραγματικότητα και την επιμονή της μνήμης,
- Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το περιεχόμενο, τις μορφές, τη σημασία και τις διαστάσεις της Εθνικής Αντίστασης στον κατακτητή,
- Να αποκτήσουν ιστορική συνείδηση και να αναπτύξουν δεξιότητες ενσυναίσθησης,
- Να ενθαρρυνθούν, ώστε να υιοθετούν συμπεριφορές που προάγουν τις δημοκρατικές αξίες και την ειρηνική συνεννόηση μεταξύ των λαών και να διαμορφώσουν στάσεις συμβατές με ανθρωπιστικές αξίες,
- Να αποκτήσουν συνείδηση της κοινωνικής και πολιτικής τους ευθύνης για τη διατήρηση και υποστήριξη της ειρήνης.

Ακολουθούν : το θεωρητικό πλαίσιο, γενικοί και ειδικοί σκοποί και στόχοι, επισημάνσεις, οδηγίες και διευκρινίσεις³:

² Τυχόν παραλείψεις, αστοχίες ή λάθη οφείλονται στη μεγάλη πίεση του χρόνου και η ομάδα εργασίας αναλαμβάνει την ευθύνη. Η ανατροφοδότηση θα συνδράμει στη βελτίωση των ενδεικτικών προτάσεων που ακολουθούν, οι οποίες φιλοδοξούμε να λειτουργήσουν σαν εφαλτήριο για διδακτικές παρεμβάσεις στο θέμα.

³ Η αναλυτική παράθεση σκοπών, στόχων, μεθοδολογίας ακολουθεί το μοντέλο της Επιμόρφωσης Β΄ Επιπέδου στις ΤΠΕ. Επιμέλεια: Ιωάννα Δεκατρή, υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων Γ΄Αθήνας.

Εισαγωγή:

Τα σενάρια εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι σύμφωνα με τα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ του μαθήματος της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και την διδακτέα ύλη σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας. Συνεπώς:

- Ακολουθούν διαθεματικές- ομαδοσυνεργατικές και βιωματικές προσεγγίσεις.
- Δίνουν έμφαση στην αναζήτηση, μελέτη, ανάλυση, σύνθεση, παραγωγή, παρουσίαση πολυτροπικών, υπερμεσικών και πολυμεσικών «κειμένων», από τους μαθητές, ενταγμένων σε σύγχρονες κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες.
- Στοχεύουν στην αλληλεπίδραση με άλλες Σχολικές- Τοπικές- Διεθνείς- Ψηφιακές Κοινότητες με αφορμή τον οικείο φυσικό, πολιτισμικό «χώρο».

Θεωρητικό Πλαίσιο:

Το θεωρητικό πλαίσιο ακολουθεί τις θεωρίες Γνώσης και Μάθησης με βάση τον Γνωστικό Εποικοδομητισμό, την Κοινωνιογλωσσική Αλληλεπίδραση (Bruner, Vygotsky, Gardner, κλπ.)⁴ την εργασία στην ομάδα, την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανακαλυπτική μάθηση σύμφωνα με τις προσωπικές κλίσεις, δεξιότητες και ανάγκες κάθε μαθητή, με στόχο την καλλιέργεια ιστορικού και ψηφιακού γραμματισμού (Kalantzis&Cope)⁵. Οι μαθητές σε συνεργασία μεταξύ τους και με το διδάσκοντα οφείλουν να συνδιαμορφώσουν το γνωστικό τους οικοδόμημα ως συν-δημιουργοί και όχι ως παθητικοί αποδέκτες μιας δεδομένης γνώσης, που παρέχεται ως το μοναδικό αφήγημα.

Γενικός σκοπός:

Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ο γενικός σκοπός είναιη **καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης των μαθητών και αυριανών πολιτών μιας ευνομούμενης και δημοκρατικής Πολιτείας.**

Ειδικοί Σκοποί:

A. Ψυχο-Παιδαγωγικοί:

⁴ Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Κ.Σ.Ε., Τεύχος 1: Γενικό Μέρος, γ' έκδοση, Πάτρα, Μάρτιος 2013, Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Κ.Σ.Ε., Τεύχος 3: Ειδικό Μέρος, γ' έκδοση, Αναθεωρημένη, Πάτρα, Μάρτιος 2014

⁵ <http://newlearningonline.com/new-learning>, <http://neamathisi.com/literacies/chapter-2-literacies-purposes/kalantzis-and-cope-on-new-media-literacies>

Επιδιώκεται οι μαθητές να:

- Εξοικειωθούν με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία- μάθηση,
- Αποκτήσουν δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας και συνεργασίας,
- Εκφράζονται δημιουργικά μέσα από την ανακαλυπτική και συνθετική διαδικασία μάθησης,
 - Εξοικειωθούν στην αναζήτηση διαφορετικής υφής και προέλευσης υλικού το οποίο θα ανασυνθέσουν δημιουργικά σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και δεξιότητες,
 - Καλλιεργήσουν τη δημιουργική φαντασία σε πραγματικές κοινωνικές περιστάσεις,
 - Αμφισβητούν γόνιμα καθετί που τους παρέχεται ως μοναδική αλήθεια και να αναζητούν τεκμήρια και διαφορετικές απόψεις,
 - Αναπτύξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες μέσα από συνθήκες δημιουργίας, επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον,
 - Αναπτύξουν τις ενσυναισθητικές δεξιότητες προσέγγισης της ιστορικής και της σύγχρονης πραγματικότητας,
 - Συνδεθούν και να αλληλεπιδράσουν με άλλες κοινωνικές ομάδες της τοπικής κοινότητας (π.χ. ηλικιωμένοι, πρόσφυγες, αδύναμες κοινωνικές ομάδες κ.λπ.),
 - Αισθανθούν το σχολείο ως χώρο έκφρασης και πρωτότυπης δημιουργίας σε όσωση με το φυσικό και κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον,
 - Έρθουν σε επαφή με τους αρμόδιους φορείς πληροφόρησης και τις κοινωνικές ομάδες σχετικά με το θέμα που ερευνούν,
 - Κοινωνικοποιηθούν εντός του σχολείου με δημοκρατικές – διαλογικές διαδικασίες διδασκαλίας- μάθησης ώστε να αποτελέσουν στο μέλλον ενεργούς πολίτες με ευαισθησίες σύμφωνα με τα ιδεώδη του ανθρωπισμού και της δημοκρατίας,
 - Καλλιεργήσουν στάση σεβασμού, κατανόησης και αλληλεγγύης απέναντι στον «άλλο», το διαφορετικό, τον αδύναμο στην παρούσα ιστορική συγκυρία,
 - Εξοικειωθούν με τη διαθεματική οπτική και προσέγγιση των προβληματισμών τους,
 - Αναπτύξουν δεξιότητες ανακοίνωσης – κριτικής παρουσίασης των αποτελεσμάτων της έρευνας, της συνεργασίας και της παραγωγής πρωτότυπου «δικού τους» λόγου στη σχολική – τοπική- ψηφιακή κοινότητα στην οποία απευθύνονται.

B. Ιστορικού Γραμματισμού:

Επιδιώκεται οι μαθητές να:

- Εξοικειωθούν με τις βασικές ιστορικές έννοιες του χώρου, χρόνου, αιτίων-αποτελεσμάτων, αλληλεπίδρασης, συγκυρίας, συνέχειας, τομής κ.ά., συνεπώς να ασκηθούν σε ιστορικές έννοιες Α' και, κυρίως, Β' επιπέδου⁶,

⁶ Ιστορικές έννοιες Α' Επιπέδου: τι, ποιος, πού, πότε, γιατί.

- Μελετήσουν πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές και να αντιληφθούν την αξία και τις διαφορές μεταξύ τους,
- Θέσουν ερωτήματα στις πηγές με βάση τα δεδομένα και τα ζητούμενα,
- Αξιολογήσουν την ποιότητα πηγών γραπτών και ψηφιακών,
- Κρίνουν την ταυτότητα, την προέλευση και το σκοπό που εξυπηρετούν οι πηγές,
- Εξοικειωθούν στην αναζήτηση και μελέτη πολλαπλών, πολυμεσικών/πολυμορφικών και αντιπαρατιθέμενων πηγών,
- Διακρίνουν τα γεγονότα/δεδομένα από τα σχόλια των συντακτών/δημιουργών των πηγών,
- Αποδομήσουν πηγές και να ανασυνθέσουν προσωπικά κείμενα ,
- Εξοικειωθούν στην προσέγγιση του παρελθόντος αλλά και του μέλλοντος με ιστορικούς όρους και κριτική σκέψη,
- Εξοικειωθούν με την αξιοποίηση των πηγών ως μέσου και όχι ως αυτοσκοπού για την παραγωγή γραπτού, ψηφιακού και προφορικού λόγου (ιστορικής αφήγησης) και ενδυνάμωση του δια-λόγου με αφορμή τα κάθε είδους «κείμενα» - πηγές,
- Προσεγγίσουν πτυχές της καθημερινής ζωής στην εποχή 1940-1944 και να τις συσχετίσουν με σημερινές καταστάσεις,
- Αναπτύξουν ενσυναισθητική οπτική των οδυνηρών συνθηκών που διαμορφώθηκαν από τον Πόλεμο, την Κατοχή και να αντιληφθούν το ρόλο και τη σημασία της Αντίστασης.

Γ. Ψηφιακού- Οπτικού Γραμματισμού:

Αναμένεται οι μαθητέςνα:

- Εξοικειωθούν με την αξιοποίηση ψηφιακών περιβαλλόντων για την αναζήτηση πηγών- κειμένων πολυτροπικών και υπερμεσικών,
- Ασκηθούν στην αναγνώριση και απόρριψη των «κακοπροαίρετων» περιεχομένων του διαδικτύου,
- Ασκηθούν στην κριτική επιλογή, αποδόμηση, σύγκριση και ανασύνθεση των ψηφιακών πηγών, σύμφωνα με τους στόχους και το περιεχόμενο της έρευνάς τους, αλλά

Ιστορικές έννοιες Β' Επιπέδου: σημαντικές έννοιες για την προσέγγιση της Ιστορίας ως επιστήμης. Οι θεμελιώδεις ιδέες οι οποίες μορφοποιούν τις ερωτήσεις τις οποίες θέτουμε για το παρελθόν και οι οποίες δομούν τα επιχειρήματα τα οποία παράγουν οι ιστορικοί ως απάντηση στα ερωτήματα που αφορούν τα ακόλουθα (Christine Council, 2014).

- αίτιο και αποτέλεσμα / συνέπειες (αιτιακές σχέσεις)
- αλλαγή και συνέχεια (π.χ. η έννοια της τομής)
- ομοιότητα και διαφορά (diversity)
- ιστορική σημασία (historical significance)
- τεκμηρίωση

και την αξιοπιστία των πηγών του διαδικτύου (ταυτότητα, χρονολογία δημοσίευσης, κ.λπ.),

- Αξιοποιούν δημιουργικά τα δωρεάν εργαλεία του web 2.0 για την κοινοποίηση της εργασίας τους στις ψηφιακές κοινότητες,
- Αξιοποιούν δημιουργικά και ευφάνταστα τα φορητά εργαλεία της καθημερινής ζωής (έξυπνα τηλέφωνα, ταμπλέτες, κλπ) για εκπαιδευτικούς-κοινωνικοπολιτισμικούς σκοπούς.

Λέξεις – Κλειδιά: Κατοχή- Αντίσταση- Απελευθέρωση- Καθημερινή Ζωή- Κοινωνία- Παιδιά- Γυναίκες- Πολιτισμός- Πείνα- Μαύρη Αγορά- Συσσίτια- Μουσική-Θέατρο- Κινηματογράφος-Λογοτεχνία- Μέσα Μεταφοράς.

Προτεινόμενη Διάρκεια Εργαστηρίων: 1-2 Διδακτικές ώρες.

Μέθοδος : Ανάπτυξη – υλοποίηση Σχεδίου Εργασίας- Ομαδοσυνεργατική.

Φάσεις Υλοποίησης:

A. Εισαγωγή- Ιστορικό Πλαίσιο- Γενική Εικόνα- Σύνδεση με την ύλη του Α.Π.

B. Αφόρμηση- Προβληματισμός(επιλογή εικόνας, ντοκουμαντέρ, κλπ από συνημμένα παραρτήματα πηγών)

Γ. Επιλογή επιμέρους θέματος

- Κοινή δραστηριότητα ολομέλειας
- Χωρισμός Ομάδων Εργασίας
- Επιλογή/Ανάθεση υποθεμάτων- φύλλων εργασίας.

Δ. Εργασία σε ομάδες

Ε. Ολομέλεια

- Ανακοινώσεις αποτελεσμάτων ομάδων.
- Συζήτηση στην ολομέλεια.
- Απόφαση για από κοινού δραστηριότητα στη σχολική- τοπική κοινότητα.

Υποδομή-Υλικά-Μέσα:

- Εργαστήριο Η/Υ Σχολείου
- Εναλλακτικά: 2-3 σταθμοί εργασίας με Η/Υ και δυνατότητα προβολέα από κεντρικό Η/Υ σε επιφάνεια, ή διαδραστικός πίνακας.
- Παροχή Σύνδεσης Διαδικτύου
- Σχολικά Βιβλία
- Χάρτες Διαδραστικοί ή σε συμβατική μορφή.

Ενδεικτικά Ψηφιακά Εργαλεία :

- http://www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/index.html
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>
- <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/index.aspx>
- <http://www.greek-language.gr/digitalResources/index.html>
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html

Προϋποθέσεις Υλοποίησης:

- **Προϋπάρχουσα γνώση ιστορικού πλαισίου Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.**

Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν τα αίτια, τα βασικά γεγονότα και τις επιπτώσεις του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Καλό θα ήταν επίσης να έχουν εξοικειωθεί με τους βασικούς ιστορικούς όρους – και τα ονόματα προσώπων ή τοπωνύμια- που αφορούν στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο και με τη σημασία των ακρωνυμίων/αρτικόλεξων (λ.χ. ΕΟΝ, ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΔΕΣ, ΕΛΑΣ, ΠΕΕΑ κ.α.). Ασφαλώς, είναι πολύ σημαντικό για την επιτυχία του εργαστηρίου να ληφθεί υπόψη η εμπειρία/αντίληψη και γνώση τόσο των μαθητών όσο και του δασκάλου για τα προς συζήτηση ιστορικά γεγονότα (ιστορική γνώση, ιστορική κουλτούρα, πολιτισμικό περιβάλλον, δημόσια ιστορία, σχολική εμπειρία) πάνω στα οποία θα «οικοδομηθεί» η διδασκαλία (κοινωνικός εποικοδομητισμός).

- **Προϋπάρχουσα γνώση και εξοικείωση μαθητών και διδασκόντων με χρήση βασικών εργαλείων Η/Υ** (word, internet, ψηφιακών εργαλείων web 2.0, δυνατότητα άντλησης υλικού και αλληλεπίδρασης μαθητών και διδασκόντων με απλά ψηφιακά περιβάλλοντα, π.χ. blog, wiki, linoit, timetoast, vibby, googlemaps, google earth, κ.λπ.)
- **Εξοικείωση σχολικής ομάδας σε ομαδοσυνεργατικές μεθόδους εργασίας και παραγωγής συλλογικής εργασίας.**

Χωρισμός σε ομάδες

Υπάρχουν φυσικά πολλοί τρόποι δημιουργίας ομάδων. Με τυχαίο κριτήριο, ενδεικτικά, δίνουμε στους μαθητές από μια φωτογραφία (5 φωτογραφίες συνολικά από κάθε θέμα) ή μια αντίστοιχη λεζάντα (x 5 και πάλι). Ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών οι ομάδες μπορεί να είναι 5 ή 4. Ο συνδυασμός φωτογραφίας και λεζάντας μορφοποιεί τις ομάδες. Οι φωτογραφίες αναφέρονται στην περίοδο της δεκαετίας του '40, αλλά και στη σύγχρονη πραγματικότητα και είναι συναφείς προς το θέμα. Ωστόσο, ο διδάσκων μπορεί να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε άλλη τεχνική τοποθέτησης μαθητών σε ομάδες κρίνει προσφορότερη.

✚ Θεματικές Ενότητες των Εκπαιδευτικών Σεναρίων - Εργαστηρίων:

1. Πόλεμος-Κατοχή-Επιβίωση-Αρχαιότητες
2. Η Πείνα στην Κατοχή
3. Η Γυναίκα στον Πόλεμο, την Κατοχή και την Αντίσταση
4. Τα Παιδιά στην Κατοχή και την Αντίσταση
5. Η Καθημερινή Ζωή στην Κατοχή και την Αντίσταση - Πολιτισμός
6. Τάγματα Ασφαλείας- Εργαστήριο
7. Αντίσταση στην Κατοχή- Απελευθέρωση

Επίσης, παρουσιάζονται:

- ✚ Πρόταση Εκπαιδευτικών Επισκέψεων σε Ιστορικούς-Μνημονικούς Τόπους, Μουσεία, Μνημεία (Πίνακας)
- ✚ Προτάσεις που δημιουργήθηκαν σε ελεύθερα ψηφιακά υπερμεσικά και «ανοιχτά» διαδικτυακά περιβάλλοντα για την υποστήριξη της υλοποίησης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που αφορούν στην ιστορική περίοδο 1933-1945, με αναγωγή στη «μεγάλη εικόνα» του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

✚ Χρονογραμμή για την περίοδο 1933-1945 <http://www.timetoast.com/timelines/1109082> (Τη χρονογραμμή μπορεί να τη δει κάποιος, είτε σε οριζόντια /timeline, είτε σε κάθετη μορφή/ list, να προσθέσει ή να αφαιρέσει στοιχεία, εικόνες, βίντεο, συνδέσμους κ.ά., να την εκτυπώσει, να την ενσωματώσει σε ιστολόγια τάξης, κ.λ.π.)

✚ Ηλεκτρονικός Πίνακας (linoit) με θέματα : «Η Καθημερινή ζωή στον Πόλεμο, την Κατοχή και την Αντίσταση» και «Τα Παιδιά στην Κατοχή και την Αντίσταση».

- <http://linoit.com/users/ioannadekatri/canvases/KΑΤΟΧΗ%20%CE%9A%CE%91%CE%98%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%9D%CE%97%20%CE%96%CE%A9%CE%97>
- <http://linoit.com/users/ioannadekatri/canvases/%CE%A4%CE%91%20%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%99%CE%91%20%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%97%20>

Οι παραπάνω προτάσεις (linoit) είναι ενδεικτικές και μπορούν να αντιγραφούν από τους ενδιαφερόμενους προκειμένου να τροποποιηθούν, να λειτουργήσουν ως εποπτικά, υπερμεσικά, «ανοιχτά» διδακτικά περιβάλλοντα. Ενισχύουν τις συνεργατικές δραστηριότητες, και την εποπτεία της εκάστοτε θεματικής, καθώς όλο το υποστηρικτικό υλικό (κείμενα, εικονιστικό, ψηφιακό

υλικό) που ο διδάσκων παρέχει στην τάξη του, αλλά και οι αναρτήσεις των μαθητών «επικολλώνται» ως post-it με παιγνιώδη, αλληλεπιδραστικό και ελκυστικό τρόπο. Επίσης, οι πίνακες αυτοί (και κυρίως αυτοί που θα δημιουργηθούν από κάθε τάξη) μπορούν να ενσωματωθούν σε ιστολόγια ή wiki της, και να δώσουν έναυσμα για περαιτέρω συνεργατική διερεύνηση με όχημα, τόσο την αξιοποίηση των εργαλείων web 2.0, όσο την προώθηση του κριτικού, ιστορικού και ψηφιακού γραμματισμού.

Το Υλικό των Εργαστηριών αντλήθηκε κυρίως από⁷:

- **Δημοσιευμένο Αρχειακό Υλικό**
- Ανδρικόπουλος Γιάννης, *1944 Κρίσιμη χρονιά (300 ανέκδοτα έγγραφα από το προσωπικό αρχείο του Ουΐνστον Τσώρτσιλ για την Ελλάδα, από 8-3 έως 5-12-1944)*, 1ος τόμος, Αθήνα, Διογένης, 1974
- Εθνικό Συμβούλιο, *Περιληπτικά Πρακτικά εργασιών της πρώτης συνόδου του (Κορυσκάδες 14-27 Μάη 1944)*, Έκδοση κοινότητας Κορυσκάδων, 1992
- Κανελλόπουλος Παναγιώτης, *Ημερολόγιο Κατοχής, 31 Μαρτίου 1942 – 4 Ιανουαρίου 1945*, Αθήνα, Εστία, 2003
- *Κείμενα της Εθνικής Αντίστασης*, 2 τόμοι, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1981
- Παπανδρέου Γεωργίου, *Κείμενα: Η απελευθέρωση της Ελλάδος*, 2ος τόμος, Αθήνα, Μπίρης, 1963
- Ριζάς Σωτήρης, *Χρονολόγιο γεγονότων 1940-1944 από τα έγγραφα των αμερικανικών υπηρεσιών*, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών – Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., 2004
- Σπηλιωτοπούλου Μαρία - Παπαστράτης Προκόπης (σύνταξη), *Χρονολόγιο γεγονότων 1940-1944 από τα έγγραφα του βρετανικού υπουργείου των Εξωτερικών (ForeignOffice 371)*, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών – Κ.Ε.Ι.Ν.Ε., 2004

Βιβλιογραφία

- Αξιώτη Μ., *Άπαντα. Γ' τόμος. Χρονικά*, Αθήνα, Κέδρος, 1980
- Αξιώτη Μ., *Εικοστός Αιώνας*, Αθήνα, Κέδρος, 1982
- Βαν Μπουσχότεν Ρίκη, *Ανάποδα χρόνια: Συλλογική μνήμη και Ιστορία στο Ζιάκα Γρεβενών*, Πλέθρον, Αθήνα 1997
- Βαρών-Βασάρ Ο., *Η ενηλικίωση μιας γενιάς. Νέοι και νέες στην Κατοχή και στην Αντίσταση*, Εστία, Αθήνα 2009
- Βερβενιώτη Τασ, *Η γυναίκα της Αντίστασης. Η είσοδος των γυναικών στην πολιτική*, Οδυσσέας, 1994
- Βόγλης Πολ., *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή 1941-1944*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2010

⁷ Επιμέλεια Παναγιώτης Πυρπυρής, Σχολικός σύμβουλος φιλολόγων

- Βόγλης Πολ., Τσίλαγα Φλ., Χανδρινός Ιάς., Χαραλαμπίδης Μεν. (επιμ.), *Η εποχή των ρήξεων. Η ελληνική κοινωνία στη δεκαετία του 1940*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2012
- Βόγλης Πολ., *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014
- Γεωργίου Β., «1940-45, Ιστορία της Αντίστασης», Αύλος, Αθήνα, 1979
- Γλέζος Μ., *Εθνική Αντίσταση 1940-1945*, 2 τόμοι, Αθήνα, Στοχαστής, 2006
- Γληνός Δ., *Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, Αθήνα 1942
- Γουντχάουζ Χ. (Woodhouse Christopher Montague), *Το μήλο της έριδος: Η ελληνική αντίσταση και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων*, Αθήνα, Εξάντας, 2001
- Δούνιας Μ., *Έπειτα από 120 χρόνια ελεύθερης ζωής, είμεθα πάλι σκλάβοι. Το ημερολόγιο Κατοχής του Μίνου Δούνια*, Εστία, Αθήνα 1987
- Δρουμπούκη Άννα Μαρία, *Μνημεία της Λήθης*, Αθήνα, Πόλις, 2014
- Ελύτης Οδ., *Άξιον Εστί*, Ίκαρος, Αθήνα
- Ευαγγελλόπουλος Σπ., *Ελληνική εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999
- Ζέη Α., *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2011
- Ζέη Α., *Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2013
- Θεοτοκάς Γ., *Τετράδια Ημερολογίου*, Εστία, Αθήνα 2005
- Ιατρίδης Γιάννης Ο. (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Αθήνα, Θεμέλιο, 1984
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, 16ος τόμος, Εκδοτική Αθηνών, 2000
- Καραμανωλάκης Β., Ολυμπίτου Ε., Παπαθανασίου Ι., *Η Ελληνική Νεολαία στον 20ο αιώνα*, ΑΣΚΙ-Ινστιτούτο Ν. Πουλατζάς, Θεμέλιο, Αθήνα 2010
- Κόκκινος, Γ. – Μαυροσκούφης, Δ. (επ.), *Το Τραύμα, τα Συγκρουσιακά Θέματα και οι Ερμηνευτικές Διαμάχες στην Ιστορική Εκπαίδευση*, Ρόδον, Αθήνα 2015
- Κόκκινος, Γ. – Βλαχού, Μ. – Σακκά, Β. – Κουνέλη, Ε. – Κώστογλου, Α. – Παπαδόπουλος, Σ., *Προσεγγίζοντας το Ολοκαύτωμα στο ελληνικό σχολείο*, Ταξιδευτής, Αθήνα 2007
- Κουκουρικού Γλ., *Ελληνικό Θέατρο και Ιστορία: Από την Κατοχή στον Εμφύλιο (1940-1950)*, Διδ. Διατριβή, ΑΠΘ 2001
- Κουσουρής Δ., *Δίκες των δοσίλογων 1944-1949. Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη*, Αθήνα, Πόλις, 2014
- Κωνσταντινίδου Σ., *Η εικόνα του παιδιού στο φωτογραφικό έργο της Βούλας Παπαϊωάννου*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή. Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Τομέας Παιδαγωγικής, Μεταπτυχιακός Κύκλος Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2009
- Κωστόπουλος Τάσος, *Η αυτολογοκριμένη μνήμη - Τα Τάγματα Ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνικοφροσύνη*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2005

- Λυμπεράτος Μιχ., *Στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2006
- Μαζάουερ Μ. *Στην Ελλάδα του Χίτλερ. Η εμπειρία της Κατοχής*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994
- Μαζάουερ Μ., *Η αυτοκρατορία του Χίτλερ: Ναζιστική εξουσία στην κατοχική Ευρώπη*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2009
- Μαλούχος Γ., *Άξιος Εστί. Ο Μίκης Θεοδωράκης αφηγείται τη ζωή του και συνθέτει την ιστορία της νεότερης Ελλάδας*, Σκάι –Λιβάνη, Αθήνα 2004
- Μαργαρίτης Γ. (επιμ.), *Ιστορία των Ελλήνων*, 16ος τόμος, Αθήνα, Δομή
- Μαργαρίτης Γ., *Προαγγελία θυελλωδών ανέμων...*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2009
- Μαργαρίτης Γ., *Πλημμυρίδα και άμπωτη: ο σύντομος βίος της σύγχρονης Ευρώπης*, Αθήνα, Βιβλιόραμα. 2014
- Μάτεσις Π., *Η μητέρα του σκύλου*, Καστανιώτης, Αθήνα 1990
- Μελετζής Σπ., *Με τους αντάρτες στα βουνά*, Αθήνα 1996
- Μπενβενίστε Ρίκα, *Αυτοί που επέζησαν: Αντίσταση, εκτόπιση, επιστροφή. Θεσσαλονικείς Εβραίοι στη δεκαετία του 1940*, Αθήνα, Πόλις, 2014
- Μπεράτης Γ., *Το πλατύ ποτάμι (1946-47)*, Ερμής, Αθήνα 1992
- Μυτιληναίος Αντ., *Μαρτύρων Πορεία*, Επικαιρότητα, Αθήνα, 1997
- Νικολαΐδου Ελ., *Οι συνταγές της... πείνας. Η ζωή στην Αθήνα την περίοδο της Κατοχής*, Οξυγόνο, Αθήνα 2011
- Παλληκίδης, Α. (επιμ.), *Κριτικές Προσεγγίσεις του Ναζιστικού φαινομένου. Από την ιστοριογραφία και την πολιτική θεωρία στη σχολική ιστορική μάθηση*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2013
- Παναγιωτίδου-Γκελντή Τ., *Γνωριμία με τις αντάρτισσες*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1983
- Παναγιωτόπουλος Βασίλης (επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, 8ος τόμος, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003
- Πανσέληνος Α., *Τότε που ζούσαμε*, Αθήνα, Κέδρος 1984
- Παπάγος Αλ., *Ο ελληνικός στρατός και η προς πόλεμον προπαρασκευή του*, Αθήνα: Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, 1963
- Παπαδημητρίου Έλλη, *Κοινός λόγος*, Ερμής, Αθήνα 2003
- Παπαστράτης Πρ. κ.ά. (επιμ.), *Πρακτικά του Συνεδρίου Η Αριστερά και ο αστικός πολιτικός κόσμος 1940-1960*, Αθήνα, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών & Βιβλιόραμα, 2014.
- Πετράκη Μαρίνα, *1940-Ο άγνωστος πόλεμος. Η ελληνική πολεμική προσπάθεια στα μετόπισθεν*, Αθήνα: Πατάκης 2014
- Πυρομάγλου Κομν., *Η Εθνική Αντίστασις, ΕΑΜ – ΕΛΑΣ – ΕΔΕΣ – ΕΚΚΑ*, Αθήνα, Δωδώνη, 1975
- Σακελλαρίου Χ., *Η Παιδεία στην Αντίσταση*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1984

- Σκαλιδάκης Γ., *Η Ελεύθερη Ελλάδα. Η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της Κατοχής (1943-1944)*, Αθήνα, Ασίνη, 2015
- Τζούκας Β., *Οι οπλαρχηγοί του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο 1942-44. Τοπικότητα και πολιτική ένταξη*, Αθήνα, Εστία, 2013
- Φλάισερ Χάγκεν, *Στέμμα και Σβάστικα, Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης*, 2 τόμοι, Αθήνα, Παπαζήσης, 1995
- Φλάισερ Χάγκεν (επιμ.), *Η Ελλάδα '36 – '49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, Αθήνα, Καστανιώτης, 2003
- Φλουτζής Αντ., *Ακροναυπλία και Ακροναυπιώτες*, Αθήνα: Θεμέλιο 1979
- Χανδρινός Ιάσ, *Το τιμωρό χέρι του λαού. Η δράση του ΕΛΑΣ και της ΟΠΛΑ στην κατεχόμενη πρωτεύουσα 1942-1944*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2012
- Χαραλαμπίδης Μεν., *Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2012
- Χατζηιωσήφ Χρ. - Παπαστράτης Πρ. (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, τόμος Γ, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2007
- Χατζηπατέρας Κ.Ν., Φαφαλιού Μ., *Μαρτυρίες 40-41*, Κέδρος, Αθήνα 1982
- Χατζής Θ., *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*, 4 τόμοι, Αθήνα, Δωρικός, 1983
- Χιονίδου Β., *Λιμός και θάνατος στην Κατοχική Ελλάδα, 1941-1944*, μτφρ. Δημήτρης Μιχαήλ, Εστία, Αθήνα 2006
- Χρηστίδης Χρ., *Χρόνια Κατοχής, 1941-194-1. Μαρτυρίες Ημερολογίου. Πρόλογος-συμπληρώματα- σημειώσεις*, Αθήνα 1971

Πηγές από το διαδίκτυο, όπως αναφέρεται στα σενάρια.

Σημείωση:

Οι αναφορές στη Wikipedia γίνονται με επίγνωση του εύθραυστου της εγκυροτητάς της. Αποτελεί αφετηρία και ποτέ τέρμα και αυτό θα πρέπει να τονιστεί στους μαθητές οι οποίοι χρησιμοποιούν την ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια άκριτα.

Αθήνα, 26 Σεπτεμβρίου 2015

Βασιλική Σακκά

Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων, Ιστορικός